

РАД НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОГ ОДБОРА У ЧАЧКУ 1941. ГОДИНЕ

Ноћу између 30. септембра и 1. октобра 1941. године започела је партизанска борба за ослобођење града Чачка. Борба је трајала преко целе ноћи и изјутра у 7 часова у граду није било ни једног Немца. Партизански борци већ су били запосели све важније објекте у граду и њихове патроле крстариле су улицама града. Немачки знак победе, који је био подигнут на тргу града, горео је и пламен се дизао далеко у висину, а Недићеве новине „Ново време“ и „Обно!ву“ доносио је народ и заједно са „Викторијом“ палио на тргу града. У року од два часа на тргу није било никаквих немачких знакова, мада су Немци имали тих знакова и натписа на све стране по граду.

У 9 часова истога дана долетела су три немачка бомбардера и бомбардовала град. Од овог бомбардовања, колико се сећам, имале су свега три до четири жртве. Штета исто тако није била велика. Одмах после бомбардовања рушевине су рашчишћене и улице града преко целог дана биле су препуне народа, а корзо те вечери био је, као никада пре рата,

Командант Партизанског одреда „Др Драгиша Мишовић“, Момчило Радосављевић и комосар одреда Ратко Митровић заказали су Конференцију представника разних удружења и установа из града у кафани на периферији града у 8 часова увече. На овој конференцији, којој сам присуствовао и ја, присуствовао је један четнички мајор и, колико се сећам, то је био мајор Ђурић. Први говорник на овој конференцији био је Момчило Радосављевић. Он је истакао да конференција има за циљ да се изврше припреме за избор и организовање народне власти у Чачку. Радосављевић је подвукао улогу и задатке наше нове власти, да она нема ничег заједничког са старом влашћу, да она ниче на рушевинама старе власти и да у њу треба да уђу најбољи синови нашег града. После Радосављевића говорио је Ратко Митровић, који је исто тако подвукао улоге и задатке народног одбора, кога треба избрати између најбољих људи у граду и позвао је ове присутне да укажу на све оне службенике из старе власти који су били верне слуге окупатора.

После тога Митровић је рекао да ће народноослободилачки одбор одмах почети са радом и да у таку сутрашњег дана треба већ да се изабере. Том приликом је подвукао да у одбор треба бирати људе који познају град, који познају проблеме града, који су се поштено држали под окупацијом и који ће се несебично залагати у извршавању задатака који долазе. У име партизана Митровић је истакао да ће се предложити за председника Душан Милосављевић, кафеџија из Чачка. У том моменту је позвао и присутног четничког мајора да каже присутнима кота они имају у комбинацији да предложи за председника. Овај мајор је устао и рекао да ће они предложити за председника професора Марчића, који је у Чачку живео само од окупације и који је већ био познат грађанима као љотићевац. На ово је Митровић рекао да је профешр Марчић већ обележен као љотићевац, а уз то да је странац који живи у граду само неколико месеци.

Сутрадан је изабран Народноослободилачки одбор града Чачка и то на челу са другом Милосављевићем, у име партизана, а четнички на челу са Диканом Попоовићем, адвокатом из Чачка, који је присуствовао свега једној седници па је на њешво место касније дошао адвокат Лазовић из Чачка.

Народноослободилачки одбор одмах је преузео све постове народне власти у граду. Нарочито се ангажовао око снабдевања народа. Поред повереништва, на чијем су челу стајали одборници, Одбор је формирао и разне секције, као што су секција за снабдевање, за чистоћу града, за обнову града, за статистику итд. У ово време нарочито је била активна секција за прикупљање добровољних прилога у одећи, обући и новцу за партизанске борце.

Команда места у Чачку у то време прилично се мешала у послове народне власти, а нарочито у оне који су се односили на снабдевање бораца и на стамбено питање. Народноослободилачки одбор је имао своје књиговодство, своју благајну, овој деловодни протокол, свој секретаријат и разне књиге за статистику и то такве књиге да смо једну од њих користили и по ослобођењу, као ону у којој су били уписани сиромашни грађани Чачка и жртве фашистичког терора.

У том времену нарочито велику бригу задавале су Одбору избеглице, којих је био велики број у Чачку, те је Одбор одмах за њих формирао кујну, у којој се хранило око 290 лица. Нормалан рад Одбора текао је ове до 24. октобра, до дана када су Немци са 9 авиона тешко бомбардовали Чачак и приликом бомбардовања направили велике штете граду, како у материјалном погледу, тако и у жртвама. Сутрадан, после бомбардовања, Одбор се преселио у ноуу зграду у парку и наставио са радом. Тада је Одбор пришао решавању питања државних службеника и то на тај начин што им је доделио плату према броју чланова породице и те плате исплаћивао на каои Одбора и уписивао их у раше платне књижице.

Што се вшне Народноослободилачки одбор развијао и учвршћивао, то је више на оебе примао и послове које је обављала Команда места. Одбор је преузео на себе у потпуности и питање станова и питање кирија за станове, а и шггање онабдевања војске. После бомбардовања одржана је једиа конференција у сали хотела „Крен“ на којој су присуствовали председници и секретари свих меоних народноослободилачких одбора са територије срезова љубићког и трнавског. На тој конференцији одлучено је, уз присуство војске, да војока престане са откупом жита и других намирница по селима и да то на себе узму меони народноослободилачки одбори. На нашој конфереицији одлучено је колико који месни одбор треба да да жита, кромпира, меса, итд. Тако је коначно снабдевање војске прешло на народну власт. Неколико дана после ове конференције четници су прешли у издају и протерани су из града, но одборници четнички нису ови напустили Одобор, већ је један део њих остао и даље у партизанском Одбору Чачка. Сећам ое да су остали као одборници Чеда Матијевић, Перо Љујић и још неколико одборника, којих се сада не сећам.

Рад Градоког одбора после протеривања четника развијао се нормално и све више се проширивао и обухватао све проблеме града. У том периоду били смо припремили све за отварање једне мензе у којој би се хранило све сиромашно становништво. Било је прикупљено доста масти и доста жита и Одбор је почео да тови овиње, а нарочито се ангажовао за привлачење дрва за наступајућу зиму. Секција за огрев имала је тачне податке колико који грађанин има дрва и колико му треба дати дрва за огрев. У то време чачанска пијаца била је препуна намирницама и било је тако јевтино да се могла купити кокош од 2 кг за 15 динара.

Око онабдевања ометњу су правили четници који су били по селима. Једнога дана командант одреда „Др Драгиша Мишовић“ нама неколицини другова рекао је да би неколико старијих и угледнијих људи из Чачка требало да оде на Равну гору и да укажу Дражи Михаиловићу на њехов издајнички рад и да је жеља народа Чачка и околине да престане братоубилачки рат, да војоке иду на границу и да се боре против окупатора и домаћих издајника, а да народноослободилачки одбори преузму сву власт на ослобођеној територији. У ову делегацију изабрани су: Овезар Мојковић, директор Гимназије у пензији, учитељ Оцокољић, Миодраг Радичевић, службеник НОО из Чачка и још двојица другова, чијих се имена не сећам. Они су отишли истога дана и када су се увече вратили, Мојковић нам је рекао да Дража Михаило(вић) није хтео да их прими, већ да их је примио неки потпуковник Павловић, који је рекао да он са њима неће ништа да разговара, јер су они заједно са комунистима и са њима они не желе да воде никакве преговоре, него само борбу до уништења комуниста. Мојковић је тада мени лично рекао да таквог „клипана“ није орео у свом животу. Сутрадан командант Одредa „Др

Драгаша Мишовић" рекао је да би требало таабрати једну делегацију која би посетила Врховни штаб партизаноких одреда и истакла му жеље народа Чачка и околине. Сутрадан делегација је формирана. У њој сам био и ја. Отишли смо возом у Ужице. Тамо смо дошли нешто око 10 часова и одмах омо отишли у Главни штаб Орбије, где нас је примио ЈТолa Рибар. Када смо му изложили разлоге због којих смо дошли и ко нас је упутио, он нам је рекао да се повратимо у хотел и да ћемо бити примљени у Врховни штаб партизаноких одреда. После један сат дошле су две другарице и одвеле нас у Врховни штаб, где омо одмах били примљени код друга Тита и још неколико другова, од којих се сећам само Митра Бакића, кога сам познавао. Овом састанку присуствовао је и поручник Мартиновић, који је носио на себи четничка обележја. Кад смо изложили разлоге због којих омо дошли и рекли да је једна делегација ишла на Равну гору и да је тамо нису хтели саслушати, друг Тито је поше тога захвалио нама што омо дошли и истакао да се он у потпуности слаже са нашим предлогом, да су они такав предлог упутили Дражи Михаиловићу, па нам је тај предлог прочитао по свим тачкама и указао да треба да упознамо грађане Чачка и околине о свему овом што нам је он прочитао и изложио. После тога говорио је и један Словенац. Мислим да то био друг Кардељ, изручио поздраве словеначког народа народу Чачка и изложио нам како је тамо народ уједињен у борби против окупатора и домаћих издајника. На крају је говорио поручник Мартановић и истакао издају Драже Михаиловића. После овог друг Тито је рекао да слободно, без икаквог устезања, питамо и тражимо објашњење за све што нам је нејасно, да дајемо предлоге о овему што ми мислимо да треба даље учинити. Дискусија је трајала прилично дуго и ми смо на крају дали предлог да би требало у Чачку сазвати један велики манифестациони збор, на коме би се упознао народ Чачка и околине са свим оним што је нама речено приликом овог пријема о издаји Драже Михаиловића и његових четника. Ми смо тада били добро примљени да су грађани који су били у делегацији, а међу којима је било и старијих људи, говорили да су пријемом одушевљени, да просто не жале умрети кад оу ово видели и чули.

После неколико дана заиста је сазван велики збор, каквог ја не памтим у Чачку, па чак ни после рата, јер се сећам да су поеле завршетка збора биле манифестације на улицама и да су улице биле препуне, цео град био је у песми и у поклицима слободи. На овом збору говорили су представници радикала, демократа, земљорадника и представници Комунистичке партије Југославије и сви говорници, као и цео збор, осудили су издају четника, захтевали да престане братоубилачки рат, да се настави борба против Окупатора и домаћих издајника а да сву власт на ослобођеној територији врше народноослободилачки одбори. Овако је

заиста и било, јер су четници прогнани са ослобођене територије, партизанске снаге биле су на границама ослобођене територије, народна власт је у пуној снази извршавала све задатке.

Оног дана кад су Немци поново улазили у Чачак, ми смо спакоЕ^л архиву НОО и сва она документа која су имала вредности у један кофер заједно са новцем, који је био у каси, и тај кофер узео је и однео са сабом Драгомир Минић, тада благајник Одбора. Зграда у којој је била смештена катастарска архива и геодетоки планови до темеља је била порушена и сви планови и цео елаборат налазио се у рушевинама. Народноослободилачки одбор, ценећи вредност ове архиве, донео је одлуку да се у најкраћем року рашчисте рушевине и извади архива испод рушевина. За пет дана све је било готово и све извађено и смештено у нове просторије. Оваквих одлука било је још. Сећам се да је елаборат за водовод и канализацију био у истим условима као и геодетски планови и да је исто тако донета одлука о његовом спашавању.

И тада је Народноослободилачки одбор у Чачку полагао рачуна о свом раду пред народом на конференцијама и зборовима. И тада је позивао грађане да указују на неправилности у раду народних власти и развијао код народа здраву критику и самокритику.

Спасо ЈАУКОВИЋ